

Nejvyšší soud

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 1942/2016

Datum rozhodnutí: 15. 6. 2016

Závěr: *Solventnost spoluvlastníka, jemuž má být věc přikázána do výlučného vlastnictví, má být v zásadě prokázána již k okamžiku vydání soudního rozhodnutí. Jen výjimečně je možné spoluvlastníku přikázat společnou věc, ačkoliv finančními prostředky nezbytnými na vyplacení vypořádacího podílu v době rozhodnutí nedisponuje, pokud bude prokázáno, že spoluvlastník potřebné finanční prostředky v přiměřené době získá. Na spoluvlastníka, jemuž má připadnout vypořádací podíl, nelze přenášet riziko, že by musel náhradu vymáhat exekučně. Povinnost vyplatit náhradu za odnětí vlastnického práva je třeba stanovit v krátké přiměřené lhůtě, byť nikoliv vždy třídnenní.*

Obsah: Spor byl veden o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví k bytové jednotce. Soud prvního stupně nařídil prodej jednotky v dražbě a rozdělení výtěžku. Jednotku nebylo možno reálně rozdělit. Žalovaná, která by jinak s přikázáním jednotky do vlastnictví souhlasila, totiž nebyla schopna vyplatit žalobkyni náhradu dříve, než zhruba v 5 letech. Odvolací soud rozsudek změnil tak, že jednotku přikázal žalované a uložil jí povinnost vyplatit náhradu ve dvou splátkách se splatností odloženou o rok a půl a o tři roky. Žalovaná jednotku užívala od narození, chtěla ji užívat i nadále (hledisko účelného využití věci). Hledisko solventnosti soud sice zhodnotil, avšak shledal, že konkrétní okolnosti případu umožňují odložit splatnost náhrady na dobu, kdy lze předpokládat, že žalovaná finanční prostředky získá. V dovolání žalobkyně namítala, že nesolventnost žalované nemohla být zohledněna stanovením dlouhé doby splatnosti náhrady. Navíc ani nebylo prokázáno, že se její situace v budoucnulepší. Nejvyšší soud dovolání projednal podle občanského zákoníku 2012, neboť odvolací soud rozhodoval po 1. 1. 2014. Dovolání vyhověl. Občanský zákoník stanoví závazné pořadí jednotlivých způsobů vypořádání spoluvlastnictví. Primárním způsobem je vypořádání spoluvlastnictví rozdělením společné věci. Není-li rozdělení společné věci dobře možné, přichází do úvahy přikázat spo-

lečnou věc za náhradu jednomu nebo více spoluvlastníkům. Nejsou-li dány předpoklady pro přikázání společné věci za náhradu jednomu nebo více spoluvlastníkům, pak přichází do úvahy prodej společné věci ve veřejné dražbě. Ačkoliv z § 1147 občanského zákoníku vyplývá pouze jediná přímá podmínka pro přikázání společné věci za náhradu, a to zájem spoluvlastníka o přikázání věci do jeho výlučného vlastnictví, již dřívější judikatura ve vztahu k § 142 odst. 1 obč. zák. tuto podmínku pojímala šířeji, když vedle zkoumání vůle účastníka zdůraznila potřebu zkoumat také jeho solventnost. Takový postup zajistí, že se každému ze spoluvlastníků dostane majetkové hodnoty odpovídající hodnotě jeho spoluvlastnického podílu a naopak zamezí tomu, že spoluvlastník, jemuž by byla přisouzena náhrada, by při nesolventnosti spoluvlastníka, který se stal výlučným vlastníkem, musel náhradu vymáhat exekučně, a to ještě ne vždy úspěšně. Solventnost spoluvlastníka, jemuž má být věc přikázána do výlučného vlastnictví, má být v zásadě prokázána již k okamžiku vydání soudního rozhodnutí. Účastník tedy musí s finančními prostředky odpovídajícími vypořádacímu podílu disponovat nebo musí relevantně prokázat, že je schopen si finanční prostředky opatřit (například závazným příslibem půjčky či poskytnutím úvěru). Podle § 160 odst. 1 o. s. ř. je zpravidla lhůta ke splnění povinnosti (tzv. pariční lhůta) tři dny od právní moci rozsudku. Soud sice může určit delší lhůtu ke splnění povinnosti nebo může stanovit, že peněžité plnění se může stát ve splátkách, jejichž výši a podmínky splatnosti určí, měl by ale mít na zřeteli, že se již jedná o výjimku, pro jejíž uplatnění by měly svědčit konkrétní okolnosti případu a racionální důvody zohledňující zejména povahu projednávané věci, přiznaný nárok a osobní poměry účastníků.

Související judikatura: rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 6. 2015, sp. zn. 22 Cdo 1450/2015 (k aplikovatelnosti NOZ z hlediska časové působnosti), rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2008, sp. zn. 22 Cdo 1305/2007, náleží Ústavního soudu ze dne 2. 2. 2005, sp. zn. II. ÚS 494/03.

Relevantní ustanovení: § 1143–1147 nového občanského zákoníku.

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 702/2016

Datum rozhodnutí: 15. 6. 2016

Závěr: *V řízení o vypořádání společného jmění manželů je třeba vypořádat celý dluh, který byl učiněn předmětem řízení, včetně jeho příslušenství, byť přiroste i v budoucnu po rozhodnutí o vypořádání SJM, aby tak byl zcela vypořádán předmět řízení. Soudy jsou při vypořádání úročeného dluhu povinny pro účely vypořádání zjišťovat výši jistiny, případně i výši kapitalizovaných úroků ke dni svého rozhodnutí, a následně dluh přikázat k uhrazení oběma manželům, tj. každému jednou polovinou, či jen některému z nich. Úroky, které k dluhu přirostou teprve v budoucnu (tj. po rozhodnutí o vypořádání společného jmění manželů), je pak třeba vypořádat tím způsobem, že se toliko obecně přikážou k úhradě oběma manželům či jen některému z nich; nedochází tedy ke stanovení jejich konkrétní výše a ani k zanesení příslušenství do výpočtu o vypořádacím podílu.*

Obsah: Spor byl veden o vypořádání SJM účastníků. Soud prvního stupně SJM svým rozsudkem vypořádal tak, že manželovi přikázal téměř všechny hmotné věci, dále některé závazky v manželství vzniklé. Manželce pak bylo přiznáno právo na doplacení rozdílu v hodnotě věcí a dalších majetkových práv, které byly přikázány manželovi. Odvolací soud rozsudek zčásti změnil. Stran závazků byla žalobkyni uložena povinnost zaplatit kontokorent k jejímu účtu ve výši 9 837,87 Kč, žalovanému byly uloženy k zaplacení ostatní společné závazky, a to zůstatek hypotéky spolu s úroky ve výši 2 394 395 Kč (jistina 1 761 925,10 Kč) vůči Hypoteční bance, a. s., zůstatek spotřebitelského úvěru s úroky ve výši 173 156,79 Kč (jistina 143 007,70 Kč) a zůstatek vůči Českomoravské stavební spořitelně a. s. ve výši 238 532,20 Kč (stavební spoření 10 822 Kč, meziúvěr 207 822 Kč), celkem tedy závazky ve výši 2 806 086,99 Kč. Vypořádat bylo třeba ke dni rozvodu manželství nejen splatnou část dluhu včetně úroků, ale i příslušenství – úroky, které přirostou v budoucnu. Dluh byl přikázán ve výši v době rozhodování soudu. Výši dluhu vůči Hypoteční bance, a. s., ve výši 2 394 395 Kč včetně úroků stanovil za použití § 136 občanského soudního řádu, neboť přesnou výši úroků nelze zjistit. Proti rozsudku podala dovolání manželka (žalobkyně), v němž nesouhlasila s hodnocením důkazů, namítala procesní vady při dokazování, nesouhlasila s výší vypořádacího podílu. Nejvyšší soud dovolání vyhověl. Poukázal přitom na to, že přípustnost dovolání se posuzuje samostatně u každé z jednotlivých položek navržených k vypořádání. Dovolání Nejvyšší soud shledal přípustným ve vztahu ke způsobu

vypořádání hypotečního úvěru. Soud v rámci vypořádání společného jmění bývalých manželů vypořádal dosud nezaplacený společný dluh u banky, zatížený vyšším příslušenstvím, zpravidla tak, že povinnost zaplatit zůstatek dluhu uloží oběma manželům jednou polovinou. Není ovšem vyloučeno, aby tam, kde jsou pro to dány okolnosti případu, byl dluh vypořádán i tím způsobem, že bude přikázán jen jednomu z manželů, zejména v situaci, kdy je dluh úzce spjat s nemovitostí přikázanou jednomu z manželů a tento manžel s přikázáním dluhu souhlasí. Stal-li se předmětem vypořádání společného jmění manželů ke dni, kdy o něm rozhoduje soud, dosud neuhrazený úročený dluh účastníků, vypořádal soud nejen splatnou část dluhu (včetně úroků ode dne zániku společného jmění manželů do dne rozhodnutí), ale i jeho příslušenství – úroky, které k dluhu přirostou teprve v budoucnu, přičemž není-li ke dni vypořádání společného jmění manželů dluh účastníků uhrazen, přikáže jej soud k úhradě ve výši dané ke dni rozhodování soudu, tj. včetně do té doby již kapitalizovaného příslušenství. Pokud nelze výši budoucích úroků určit, nelze je vypořádat, neboť není zřejmá částka k vypořádání. Výši těchto objektivně neurčitelných budoucích úroků nelze promítnout do vypořádání potud, že by v případě jejich přikázání některému z bývalých manželů byla druhému manželovi uložena povinnost v rámci vypořádání podílet se na těchto úrocích konkrétně stanovenou částkou, k jejímuž zaplacení vůči druhému manželovi by byl zavázán. Pokud v rámci vypořádání společného jmění manželů dochází k vypořádání dluhu, je třeba vypořádat dluh ve výši, v jaké existoval v době rozhodování soudu a nikoliv v době zániku společného jmění manželů s tím, že v případě rozhodování odvolacího soudu je třeba přihlídnout k částkám zaplaceným na dluh do dne rozhodnutí odvolacího soudu. U dosud nevyrovnaných společných dluhů a pohledávek je namístě, aby soud ve výroku o jejich vypořádání promítl jejich výši v době, kdy k vypořádání dochází, při současném zohlednění toho, co který z účastníků na sporný dluh zaplatil, a aby rozhodl i o příslušenství vypořádané částky. Uvedenými závěry chtěla judikatura dovolacího soudu zdůraznit tu skutečnost, že je třeba vypořádat celý dluh, který byl učiněn předmětem řízení o vypořádání SJM, včetně jeho příslušenství, byť přiroste i v budoucnu po rozhodnutí o vypořádání SJM, aby tak byl zcela vypořádán předmět řízení. Judikatura ovšem nechtěla vést soudy k tomu, že by vedle zjištění aktuální výše dluhu a výše příslušenství, které vzniklo (případně přirostlo k jistině) ode dne zániku společného

jmění manželů do dne rozhodnutí, měly složitě dopočítávat či jakkoliv odhadovat výši příslušenství až do okamžiku úplného splacení úvěru. Je nutno upozornit zejména na tu skutečnost, že úvěrové produkty často umožňují předběžné splacení úvěru, mění se tzv. fixační období, dochází ke změnám v úročení, ke změnám v délce následných fixačních období, změnám bankovních ústavů poskytujících daný úvěr apod., což jsou okolnosti, které neumožňují ke dni rozhodování soudu zjistit výši budoucího příslušenství. Pokud by pak došlo např. k dřívějšímu splacení úvěru, pak by ten manžel, kterému byl přikázán nejen dluh, ale i příslušenství v dopředu odhadnuté a do vypořádacího podílu posléze zahrnuté výši, dostal v konečném důsledku na vypořádání společného jmění manželů více než by mělo přináležet.

Související judikatura: rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2015, sp. zn. 22 Cdo 3779/2014 (k aplikovatelnosti starého, resp. nového občanského zákoníku), rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2013, sp. zn. 22 Cdo 2537/2013, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 12. 2001, sp. zn. 30 Cdo 1881/2001, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 1. 2010, sp. zn. 22 Cdo 5386/2008.

Relevantní ustanovení: § 149 „starého“ občanského zákoníku.

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 2863/2015

Datum rozhodnutí: 26. 5. 2016

Závěr: *Porušením zásady rovného zacházení při odměňování za práci je též jednání zaměstnavatele spočívající v tom, že zaměstnanci nevyplátí pro nesplnění některé z podmínek stanovených vnitřním předpisem pobídkovou složku mzdy, kterou naopak vyplatil ostatním svým zaměstnancům odměňovaným za práci stejným způsobem, přestože ani tito zaměstnanci nesplnili stejnou podmínku stanovenou pro její vyplacení. Za škodu způsobenou zaměstnanci tímto jednáním, které je porušením právní povinnosti, zaměstnavatel odpovídá podle ustanovení § 265 odst. 2 zákoníku práce.*

Obsah: Spor byl veden o zaplacení části mzdy spočívající v nevyplaceném bonusu. Podle žaloby náležel žalobci bonus za rok 2008, následně v roce 2009 obdržel výpověď, a přestože bylo vyplacení bonusu odsouhlaseno, bonus mu vyplacen nebyl. Žalovaný se bránil tím, že žalobci nárok na bonus nevznikl, protože při splnění stanovených cílů v rozpětí 0–50 % se bonus nevyplácí. Žalobce splnil cíle pouze na 43,5%. Soud prvního stupně žalobu svým v pořadí druhým rozsudkem zamítl. Vyšel z toho, že

vnitřní mzdový předpis stanovil podmínky pro výplatu bonusu, přičemž jednou podmínkou bylo splnění cílů na více než 50 %. Ty žalobce nedosáhl. Za významné nepovažoval soud ani to, že též jiní zaměstnanci cíle nesplnili, a přesto jim byl bonus vyplacen. Žalobce byl na svém pracovním místě sám a jeho práci nelze srovnat s jiným zaměstnancem na stejné pozici, a proto nelze dospět k závěru, že by žalovaný nedodržel zásadu stejného odměňování za stejnou práci a za práci stejné hodnoty a že by jeho postup při poskytnutí bonusu některým manažerům oproti neposkytnutí bonusu žalobci byl diskriminační či nerovný. Odvolací soud rozsudek změnil tak, že žalobě vyhověl. Na základě zjištění, že zaměstnanci žalovaného, kteří zároveň vykonávali funkci jeho jednatele, neměli ve mzdových výměrech obsaženou složku ročního bonusu, který jim proto nemohl být vyplacen, a že všem ostatním manažerům s výjimkou žalobce byl roční bonus na základě vyhodnocení výkonnostního ročního cíle, byť ne v plné výši, vyplacen, dospěl k závěru, že žalovaný porušil zásadu rovného odměňování zaměstnanců za vykonanou práci, neboť nebylo prokázáno, že by pro nevyplacení ročního bonusu žalobci byl jakýkoli jiný důvod než důvod diskriminační. Žalovaný podal dovolání, v němž namítal, že žalobce nikdy blíže nespecifikoval, v čem spatřuje diskriminační jednání žalovaného, respektive jaký by byl případný důvod této diskriminace, že zmiňovaní manažeři jsou vedoucí pracovníci žalovaného, kteří přímo podléhají pouze generálnímu řediteli, že činnosti, které vykonávají, jsou vzájemně nesrovnatelné a že na každého z nich jsou kladeny jiné nároky. Nejvyšší soud dovolání zamítl. Nejvyšší soud řešil otázku, zda a za jakých podmínek má zaměstnanec právo na plnění odpovídající pobídkové složce mzdy, která mu nebyla zaměstnavatelem vyplacena pro nesplnění některé z podmínek stanovených vnitřním předpisem, jestliže tuto složku mzdy zaměstnavatel vyplatil ostatním svým zaměstnancům odměňovaným za práci stejným způsobem, přestože ani tito zaměstnanci nesplnili stejnou podmínku stanovenou pro její vyplacení. Mzda, kterou zaměstnavatel poskytuje zaměstnanci za vykonanou práci, a to podle její složitosti, odpovědnosti a namáhavosti, podle obtížnosti pracovních podmínek, pracovní výkonnosti a dosahovaných pracovních výsledků, se sjednává v kolektivní smlouvě, pracovní smlouvě nebo jiné smlouvě, popřípadě ji zaměstnavatel stanoví vnitřním předpisem nebo mzdovým výměrem. Mzdu lze sjednat nebo stanovit například jako mzdu měsíční, hodinovou nebo podílovou, jako mzdu, jejíž poskytnutí nebo výše závisí na splnění konkrétních

pracovních úkolů, hospodářských výsledků zaměstnavatele nebo jiných hledisek, nebo jako mzdu poskytovanou ve formě příplatků, odměn apod. Zaměstnavatelé jsou mj. povinni zajišťovat rovné zacházení se všemi zaměstnanci, pokud jde o jejich pracovní podmínky, odměňování za práci a o poskytování jiných peněžitých plnění a plnění peněžitě hodnoty. V pracovněprávních vztazích je zakázána jakákoliv diskriminace; pojmy přímá diskriminace, nepřímá diskriminace, obtěžování, sexuální obtěžování, pronásledování, pokyn k diskriminaci a navádění k diskriminaci a případy, kdy je rozdílné zacházení přípustné, upravuje antidiskriminační zákon. Za diskriminaci se nepovažuje rozdílné zacházení, pokud z povahy pracovních činností vyplývá, že toto rozdílné zacházení je podstatným požadavkem nezbytným pro výkon práce; účel sledovaný takovou výjimkou musí být oprávněný a požadavek přiměřený; za diskriminaci se rovněž nepovažují opatření, jejichž účelem je odůvodněno předcházení nebo vyrovnání nevýhod, které vyplývají z příslušnosti fyzické osoby ke skupině vymezené některým z důvodů uvedených v antidiskriminačním zákonu. Nerovné zacházení při poskytování pobídkových složek mzdy může vyplývat z rozhodnutí zaměstnavatele o přiznání této složky mzdy na základě zhodnocení dosažených pracovních výsledků zaměstnance, nebo může být založeno již samotným vnitřním předpisem zaměstnavatele stanovícím podmínky pro přiznání nároku na pobídkovou složku mzdy. Porušením zásady rovného zacházení při odměňování za práci je též jednání zaměstnavatele spočívající v tom, že zaměstnanci nevyplátí pro nesplnění některé z podmínek stanovených vnitřním předpisem pobídkovou složku mzdy, kterou naopak vyplátí ostatním svým zaměstnancům odměňovaným za práci stejným způsobem, přestože ani tito zaměstnanci nesplnili stejnou podmínku stanovenou pro její vyplacení. Za škodu způsobenou zaměstnanci tímto jednáním, které je porušením právní povinnosti, zaměstnavatel odpovídá podle ustanovení § 265 odst. 2 zákoníku práce.

Související judikatura: rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 8. 2006 sp. zn. 21 Cdo 1486/2005, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. 8. 2015 sp. zn. 21 Cdo 3976/2013.

Relevantní ustanovení: § 16 a § 109 a násl. zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce.

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 562/2014

Datum rozhodnutí: 31. 5. 2016

Závěr: *Ujednání účastníků (směnečná smlouva) o zajištění pohledávek ze spotřebitelské smlouvy směnkou není neplatné pro rozpor se zákonem podle ustanovení § 39 občanského zákoníku ve znění do 31. 12. 2013 jen proto, že zajišťovací směnka byla vystavena ve formě na řad. Pro odpověď na otázku, zda fyzická osoba uzavírající smlouvu je v postavení spotřebitele či dodavatele, je přitom rozhodující především účel jednání takové osoby.*

Obsah: Spor byl veden o zaplacení směnky vlastní. Žalovaní jako objednatelé a stavební společnost jako zhotovitel uzavřeli v roce 2010 smlouvu o budoucí smlouvě o dílo, kterým měla být stavba rodinného domu. Žalobce, jednatel stavební společnosti, uzavřel s žalovanými smlouvu o půjčce, přičemž půjčené peníze byly účelově určeny na úhradu zálohy podle smlouvy o budoucí smlouvě o dílo. K zajištění svého závazku vystavili žalovaní vlastní směnku na určitou částku. Soud prvního stupně ponechal směnečný platební rozkaz v platnosti, avšak odvolací soud rozsudek změnil tak, že směnečný platební rozkaz zrušil. Odvolací soud dospěl k závěru, že námitka žalovaných založená na tvrzení, že sporná směnka souvisela s půjčkou, kterou měl žalobce poskytnout žalovaným za účelem úhrady zálohy stavební společnosti podle smlouvy o smlouvě budoucí, je důvodná. Jelikož samotná smlouva o smlouvě budoucí je spotřebitelskou smlouvou ve smyslu ustanovení § 52 a násl. „starého“ občanského zákoníku, a vzhledem k tomu, že žalobce vůči spotřebitelům vystupuje nejen v posuzovaném případě při uzavírání smluv o dílo a při poskytování půjček ve „dvoudomém“ postavení, tj. jednak jako jednatel stavební společnosti, která uzavírá smlouvy o dílo, jednak jako „nepodnikající“ fyzická osoba, která poskytuje dlužníkům půjčky na úhradu zálohy na cenu díla, je podle odvolacího soudu třeba na žalobce také v právním vztahu založeném smlouvou o půjčce a směnečnou dohodou v této smlouvě obsaženou pohlízet jako na dodavatele podle ustanovení § 52 odst. 2 „starého“ občanského zákoníku, tj. jako na osobu, která při uzavírání a plnění smlouvy jedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti. Půjčka, kterou měl žalobce poskytnout žalovaným na základě uzavřené smlouvy o půjčce, je proto spotřebitelským úvěrem ve smyslu § 2 písm. a) zákona č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru. Požadavek formulovaný v ustanovení § 12 zákona o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru, podle které-

ho splácí-li spotřebitel spotřebitelský úvěr prostřednictvím směnky nebo šeku nebo zajišťují-li jimi jeho splacení, musí si věřitel počínat tak, aby byla zachována všechna práva spotřebitele, která vyplývají ze smlouvy o poskytnutí spotřebitelského úvěru, je nutné vykládat v tom smyslu, že věřitel je povinen při vystavení směnky zajišťující splnění spotřebitelského úvěru (půjčky) postupovat způsobem, který dlužníkovi umožní uplatnit stejnou obranu (tj. obranu, která dlužníkovi přísluší proti původnímu věřiteli) také proti „eventuálnímu budoucímu nabyvateli směnky“. V posuzovaném případě však podle odvolacího soudu žalobce uvedeným způsobem nepostupoval, když se žalovanými uzavřel směnečnou dohodu, podle které měla být pohledávka ze smlouvy o půjčce zajištěna smenkou znějící na řad žalobce, nikoli rektasmenkou. Jen u takové směnky (směnky „nikoliv na řad“) by totiž dlužník mohl vznášet námitky ze svého vztahu k předchozímu majiteli směnky i proti jejímu eventuálnímu nabyvateli, zatímco u smenek na řad je „přenos námitek“ směnečného dlužníka vůči nabyvateli směnky možný jen velmi obtížně, a to za podmínek stanovených čl. I. § 17 zákona č. 191/1950 Sb., zákona směnečného a šekového. Nebyla-li ve směnečné dohodě účastníků (ve smlouvě o půjčce) vyloučena převoditelnost směnky rubopisem, pak taková dohoda „obsahuje“ ujednání, které způsobuje k újmě spotřebitele značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran a směnečná dohoda je pro rozpor se zákonem podle ustanovení § 39 „starého“ občanského zákoníku neplatná. Tato skutečnost sice nezpůsobuje neplatnost směnky, zakládá však důvodnou obranu proti povinnosti zaplatit směnku remitentovi. Okolnost, že sporná směnka nebyla v daném případě indosována na jinou osobu a jejího zaplacení se domáhá remitent, je právně bezvýznamná, protože nelze „učinit závěr, že směnečná dohoda je platná až do okamžiku, kdy remitent převede směnku rubopisem na jiného a teprve v důsledku tohoto jednání se dodatečně stává uzavřená směnečná dohoda absolutně neplatnou. Žalobce podal proti rozsudku dovolání. Namítal chybné posouzení vztahu účastníků, chybný závěr o úmyslu obejít zákon, nejednalo se ani o půjčku podle zákona o spotřebitelském úvěru. Dovolání žalobce Nejvyšší soud projednal k řešení otázky platnosti ujednání (směnečné smlouvy) o zajištění pohledávky ze spotřebitelské smlouvy smenkou na řad. Nejvyšší soud přisvědčil odvolacímu soudu ohledně posouzení uzavřených smluv (tj. i smlouvy o půjčce) jako smluv spotřebitelských. Správně totiž zohlednil také skutečný účel žalobcova jednání, a to s přihléd-

nutím ke všem okolnostem, jež byly pro jeho učinění podstatné (určující). Nemůže být pochyb, že účelem uzavření smlouvy o půjčce nebylo uspokojování osobní potřeby (spotřeby) žalobce, ale naopak šlo o činnost, kterou žalobce (ve zjevné souvislosti s obchodními aktivitami stavební společnosti, v níž vykonává funkci jednatele) provádí opakovaně a za úplatu. Nejvyšší soud však nepřisvědčil závěru, podle kterého je smlouva o půjčce také smlouvou o spotřebitelském úvěru. Zákon o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru se nevztahoval (mimo jiné) také na smlouvu, ve které je spotřebitelský úvěr poskytován na výstavbu nemovitosti. Tento zákon užití smenek jako platebního nebo zajišťovacího prostředku v souvislosti se spotřebitelským úvěrem nezakazoval a nijak smluvní strany nelimitoval, ani co se týče formy, v níž může být taková směnka vystavena. Požadavku § 12 zákona o spotřebitelském úvěru však podle přesvědčení Nejvyššího soudu může věřitel dostat i tehdy, bude-li ke splácení nebo zajištění spotřebitelského úvěru využita (v závislosti na dohodě smluvních stran vyjádřené v uzavřené směnečné smlouvě) směnka s formou na řad. Postavení dlužníka na takové směnce se totiž nebude nijak lišit od postavení dlužníka na směnce vystavené s doložkou nikoli na řad (na rektasměnce). Proto ujednání účastníků (směnečná smlouva) o zajištění pohledávek ze spotřebitelské smlouvy smenkou není neplatné pro rozpor se zákonem podle ustanovení § 39 občanského zákoníku jen proto, že zajišťovací směnka byla vystavena ve formě na řad.

Související judikatura: rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2015, sp. zn. 29 Cdo 688/2012, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 12. 2015, sp. zn. 29 Cdo 1155/2014.

Relevantní ustanovení: § 52 „starého“ občanského zákoníku, § 12 zákona č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru.

Poznámka: Zákaz použít směnku k zajištění spotřebitelského úvěru byl do právního řádu zaveden s účinností od 25. 2. 2013 až novelou zákona č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru.

Ústavní soud

Nález Ústavního soudu sp. zn.

I. ÚS 520/16

Datum rozhodnutí: 22. 6. 2016

Závěr: Dostatečným důkazem o tom, že došlo ke krivému obvinění a že bylo vedeno úmyslem stíhat

nevinného, není sama o sobě skutečnost, že se orgánům činným v trestním řízení nepodaří prokázat vinu tomu, kdo byl jinou osobou za pachatele označen. Jestliže někdo jiného lživě obviní z jednání, které nezakládá zákonné znaky některého trestného činu podle zvláštní části trestního zákoníku, nedopustí se trestného činu křivého obvinění. Vyslovení pouhého podezření, že došlo ke spáchání trestného činu konkrétní osobou, nelze považovat za vědomě lživé, a tedy křivé obvinění. Nejvyšší soud nemůže a priori vyloučit svůj přezkum rozhodnutí odvolacího soudu při uplatnění námitky porušení presumpce neviny a zásady *in dubio pro reo* v předcházejících fázích řízení a v případě shledání důvodnosti této námitky je povinen zasáhnout a napadené rozhodnutí zrušit.

Obsah: Stěžovatel byl obžalován ze spáchání zločinu křivého obvinění, kterého se měl dopustit svým lživým trestním oznámením, a to v reakci na incident, při němž byl v noci nejprve dvěma revizory přistizen při jízdě prostředkem pražské hromadné dopravy bez platného jízdního dokladu, revizorům neprokázal svou totožnost, byla přivolána hlídka Policie České republiky a při následném ústním řešení situace venku se stěžovatel dal na útěk, přítomní tři policisté a jeden z revizorů jej začali pronásledovat a pak jej dopadli v křoví, v němž se schoval, načež jej policisté odvezli na služebnu. Obžaloba stěžovatele vinila z toho, že ve svém trestním oznámení lživě uváděl, že jej při incidentu revizoři fyzicky napadli, prohledávali mu kapsy, vymazali mu soukromé fotografie a videa i nahrávku incidentu z mobilních telefonů, odcizili mu diktafon a finanční hotovost ve výši 10 000 Kč a že přítomní policisté tomu nečinně přihlíželi a že při incidentu stěžovatel utrpěl lehké zranění a došlo k poškození jeho batohu na notebook. V důsledku tohoto oznámení byli dotčení policisté i revizoři prověřováni ve věcech podezření ze spáchání trestných činů, která však nebyla prokázána. Soud prvního stupně vrátil věc státnímu zástupci k došetření, avšak odvolací soud uložil soudu prvního stupně věc projednat a rozhodnout. Nato soud prvního stupně uložil stěžovateli za zločin křivého obvinění trest odnětí svobody v délce tří let. Soud po provedeném dokazování neměl pochyb o nepravdivosti tvrzení stěžovatele týkajících se odcizení jeho diktafonu a nakládání s jeho mobilními telefony ze strany revizorů, neboť to bylo v příkrém rozporu s výpovědí dotčených policistů a revizora, již na rozdíl od stěžovatele vypovídali pod hrozbou trestní sankce v případě křivé výpovědi. Navíc jejich popis skutkového děje (vůdčí role policistů při pronásledování a nalezení stěžovatele), na němž se shodují, též dobře odpovídá zásadám obecné logiky, na rozdíl od verze stěžovatele, která je stěžejí uvěřitelná

a obsahuje i logické rozpory (stěžovatel tvrdil, že při jeho nalezení v křoví byli přítomni oba revizoři, což je však vyloučeno a stěžovatel to později ostatně i připustil). Oproti podané obžalobě nicméně obvodní soud z popisu skutku vypustil tvrzení stěžovatele, která podle něj nebylo lze označit za lživé obvinění jiného z trestného činu, a to tvrzení ohledně poškození jeho batohu na notebook při incidentu a ohledně jeho lehkého zranění utrpěného při incidentu. Dále pak z popisu skutku oproti obžalobě vypustil též tvrzení stěžovatele ohledně jeho napadení (kopání) revizorem, neboť sice měl za vyloučené takové brutální napadení revizorem za přihlížení policie, ovšem na druhou stranu z výpovědi jednoho z policistů vyplynulo, že stěžovatele ve křoví našel právě revizor (ač ten to popřel), který pak na místo přivolal policisty, a i na základě dalších výpovědí policistů nelze vyloučit určitý fyzický kontakt revizora se stěžovatelem do příchodu policistů. Předmětné tvrzení stěžovatele, jakkoli výrazně zveličené a postavené do jiného světla, tak podle obvodního soudu mohlo mít „své nikoliv zcela nepravdivé jádro“. Odvolací soud snížil trest, avšak výrok o skutku ponechal nezměněný. Dovolání stěžovatele odmítl Nejvyšší soud jako zjevně neopodstatněné. V ústavní stížnosti stěžovatel poukazoval na nezákonnou ingerenci odvolacího soudu ve fázi před hlavním líčením, dále na nedostatky v dokazování, skutkových zjištěních i právních závěrech soudů a připomíná princip presumpce neviny a pravidlo *in dubio pro reo*. Jediným přímým důkazem, na němž je založen závěr o jeho vině, jsou výpovědi policistů a revizorů, přičemž ovšem nebyla zkoumána jejich věrohodnost, pravdivost a přesvědčivost, ačkoli v daném případě byla dána pochybnost o jejich nestrannosti. Další pochybení, tentokrát odvolacího soudu, spočívalo v prostém potvrzení rozsudku soudu prvního stupně, aniž by se odvolací soud vypořádal s důkazními návrhy. Ústavní soud konstatoval porušení stěžovatelova práva na spravedlivý proces, principu *nullum crimen sine lege* a presumpce neviny zaručených čl. 36 odst. 1, čl. 39 a čl. 40 odst. 2 Listiny. Každé trestní stíhání, a tím spíše případné odsouzení a uložení trestu představují závažný zásah do základních práv a svobod jednotlivce, pro nějž tak v demokratickém právním státě musí existovat dostatečně silné ospravedlnění. Z hlediska materiálně právního musí stíhané zakázané jednání přestavovat dostatečně závažnou hrozbu pro společnost jako celek a jeho jednotlivé znaky musejí být jednoznačně stanoveny zákonem. Z hlediska procesně právního pak musí být jednoznačně zjištěno a prokázáno, že skutek, který je

předmětem obžaloby, se objektivně stal, že představuje skutečně závažnou hrozbu pro společnost jako celek a že odsouzená osoba je skutečně tou, která toto jednání spáchala nebo se na jeho páčání podílela. Tyto skutečnosti se zjišťují a osvědčují skrze důkazní prostředky v trestním řízení, jimiž má být prokázáno mimo jakoukoli rozumnou pochybnost, že obviněný, respektive obžalovaný je vinen. Z principu presumpce nevinny plyne pravidlo *in dubio pro reo*, dle kterého platí, že není-li v důkazním řízení dosaženo praktické jistoty o existenci relevantních skutkových okolností, tj. jsou-li přítomny důvodné pochybnosti ve vztahu ke skutku či osobě pachatele, jež nelze odstranit ani provedením dalšího důkazu, je nutno rozhodnout ve prospěch obviněného. Ani vysoký stupeň podezření sám o sobě není s to vytvořit zákonný podklad pro odsuzující výrok. Přísné pravidlo „prokázání mimo jakoukoliv rozumnou pochybnost“ se vztahuje především na dosažení co nejvyšší možné jistoty ohledně závěru vyplývajícího z důkazu, neznamená to však, že soud nemusí dodržet vysoký standard, i pokud jde o samotnou vypovídací schopnost a hodnověrnost důkazu. Obecně platí, že procesní předpisy ponechávají, pokud jde o hodnocení důkazů, volnou úvahu rozhodujícímu soudu. Volné uvážení ale nemůže být zcela absolutní; naopak, ochrana skrze ústavně zaručená základní práva vztahující se k postavení obviněného v trestním řízení nepochybně tvoří rámec, který je třeba i při volném uvážení respektovat. Obecné soudy nemohou rezignovat na posouzení věrohodnosti výpovědi svědka, byť jej obžaloba z nějakého důvodu privileguje. Tato vada nabývá ústavní relevance tehdy, když má taková výpověď stěžejní význam pro prokázání viny. Důkazní situace, při níž v trestním řízení existuje pouze jediný usvědčující důkaz, je z poznávacího hlediska nesnadná a obsahuje v sobě riziko možných chyb a omylů. V takových případech musí být věnována mimořádná pozornost důkladnému prověření toho jediného přímého usvědčujícího důkazu a takový důkaz musí být mimořádně pečlivě hodnocen. Obecné soudy mají povinnost důkazní postup vyčerpá-

vajícím způsobem popsat a logicky i věcně přesvědčivým způsobem odůvodnit. Nároky na odůvodnění jsou trestním řádem zvýrazněny především v případech, kdy si provedené důkazy vzájemně odporují. V situaci „tvrzení proti tvrzení“ je potřebné na soud, a to z hlediska práva ústavního i podústavního, klást zvýšené požadavky, a to v souvislosti s vyvozením závěrů o tom, které skutečnosti soud vzal za prokázané, o které důkazy svá skutková zjištění opřel a jakými úvahami se řídil při hodnocení provedených důkazů. Primární podmínkou shledání stěžovatelovy viny přitom bylo zjištění nepravdivosti tvrzení uvedených v jeho trestním oznámení. Z předchozího bodu plyne, že jedinými přímými důkazy, z nichž mohla – a podle obecných soudů i byla – prokázána nepravdivost stěžovatelových tvrzení (konkrétně tvrzení ohledně odcizení jeho diktafonu a manipulaci s jeho mobilními telefony ze strany revizora či revizorů), byly svědecké výpovědi dotčených policistů a revizorů (respektive revizora, který se účastnil stíhání a nalezení stěžovatele), kteří – jak uvedl obvodní soud – stěžovatelova tvrzení razantně popřeli. Jednalo se tedy o situaci „tvrzení proti tvrzení“, a to přestože proti výpovědi stěžovatele samotného stály výpovědi čtyř svědků, ti se totiž všichni účastnili incidentu se stěžovatelem a stěžovatel si poté na jejich jednání stěžoval v podaném trestním oznámení. V takové situaci proto byly obecné soudy (zejména obvodní soud, který jediný prováděl dokazování) povinny obzvlášť důkladně posuzovat věrohodnost proti sobě stojících výpovědí a ve svých rozhodnutích též přesvědčivě osvětlit, jak tyto výpovědi hodnotily a jaké závěry z nich vyvodily.

Související judikatura: nález Ústavního soudu ze dne 6. 6. 2006 sp. zn. IV. ÚS 335/05, nález Ústavního soudu ze dne 4. 12. 2003, sp. zn. I. ÚS 429/03.

Relevantní ustanovení: čl. 39 a čl. 40 Listiny základních práv a svobod.

Zpracoval Jan Tryzna